

**M. B. COLLEGE OF COMMERCE AND
SHREE G. M. N. LALJI ARTS COLLEGE,
DEHGAM**

RESEARCH METHOD IN PSYCHOLOGY

T.Y. (B.A.) SEM – 5

PAPER NO - 301

UNIT – 1

DR. T. A. CHANDALIA

ASSISTANT PROFESSOR

DEPARTMENT OF PSYCHOLOGY

ARTS AND COMMERCE COLLEGE DEHGAM

CONTACT – truptichandaliya03@gmail.com

પ્રશ્ન - ૧ સંશોધનનો અર્થ અને કાર્યો-

- ✓ પ્રસ્તાવના-
- ✓ કોઈ પણ સંશોધનના પરિણામો તેમાં પ્રયોજાયેલી પદ્ધતિઓ કરતા વધુ સારા હોતા નથી. -ફેસ્ટીન્જર અને કાટઝ
- ✓ સંશોધનનું મુખ્ય પ્રયોજન અમુક પ્રશ્નોના ઉત્તર મુલવવાનું હોય છે.
- ✓ સેલ્ટીઝ, જહોડા, ડ્યુટસ અને ફૂકના મત મુજબ સંશોધનના હેતુઓ
(અ) બૌદ્ધિક (બ) વ્યાવહારિક
- ✓ એબ્ટીઝ અને તેના સાથીના મત મુજબ સંશોધનના પ્રકારો (અ) સુધ્ધ સંશોધન (બ) વ્યાવહારિક સંશોધન
- ✓ અમેટોનાં મત મુજબ સંશોધનના પ્રકારો -
- ✓ (A) સૈધ્ધાંતિક સંશોધન (B) વ્યાવહારિક સંશોધન
- ✓ (૧) પુસ્તકાલય સંશોધન (૧) નિરિક્ષણાત્મક સંશોધન
- ✓ (૨) સિધ્ધાંતરચના સંશોધન (૨) સહસંબંધાત્મક સંશોધન
- ✓ (૩) પ્રાયોગિક સંશોધન

સંશોધનનો શાબ્દિક અર્થ -

Re

+

Search

=

Research

પુનઃ/
ફરીથી

+

શોધવું

=

ફરી-ફરી
શોધવું

સંશોધનની વ્યાખ્યા -

“સંશોધન એ એવી વ્યવસ્થિત પધ્ધતિ છે જેના દ્વારા નવીન હકીકતોની શોધ કરવામાં આવે છે અથવા જૂની હકીકતોને નિર્ધારિત કરતા અનુક્રમો, પારસ્પરિક સંબંધો, કારણાત્મક સ્પષ્ટિકરણો તથા પ્રાકૃતિક નિયમોનો પણ અભ્યાસ કરવામાં આવે છે.”

-પી. વી. યંગ (૧૯૬૬)

સંશોધનના કાર્યો

(૧)

એકજ
ઘટનાનું
ફરી-ફરી
અવલોકન

(૨)

પૂર્વગ્રહ
રહિત અને
વસ્તુલક્ષી
રીતે
અવલોકન

(૩)

જૂની
બાબતોની
ચકાસણી અને
નવા વૈકલ્પિક
સત્યો રજૂ
કરવા

(૪)

સામાન્ય
સૂઝથી વ્યક્ત
કરેલા
વિધાનોને
પડકારવાનું

પ્રશ્ન - ૨ સંસોધન પ્રક્રિયા વિષે સમજ મેળવવાનું મૂલ્ય/ મહત્વનાં પાંચ મુદ્દાની ચર્ચા કરો -

(૧) સંશોધન કારકિર્દી પસંદ કરવા માટે-

મનોવિજ્ઞાન,
સમાજસાસ્ત્ર,
રાજ્યસાસ્ત્ર....

ક્ષેત્રોમા કારકિર્દી

વ્યવસાય
પસંદગીમાં
મદદરૂપ

(૨) અમુક પ્રકારના વ્યવસાયો કરવા માટે-

અધ્યયન,
અધ્યાપન,
સંચાલન,
સલાહકાર,
સામાજિક
કાર્યકર.....

(૩) બૌદ્ધિક સંતોષ માટે -

નવા જ્ઞાનનું મૂલ્યાંકન કરી શકે, જગતને નવી
દ્રષ્ટિથી જોવાની સૂઝ કેળવાય, રોજીંદા જીવનમાં
ઉપયોગી

(૪) રોજીંદા જીવનમાં બુદ્ધિપૂર્વક નિર્ણય લેવા માટે -

સંસોધનો પ્રકાશિત
(વર્તમાનપત્રો, મેગેઝીન
જર્નલ)

થયા હોય તેના
પરિણામો વાચી
વ્યવહારુ જીવનમાં
ઉપયોગી નીવડે છે

ઉદાહરણ

કોરોનાકાળ માં
લોકડાઉન દરમિયાન
લોકોમાં થતી ચિંતા અને
તેની સ્વાસ્થ્ય પર થતી
અસર....

(૫) પરસ્પર વિરોધિ હકીકતોની યોગ્યતા નક્કી કરવા માટે-

ઘણીવાર સંશોધન
દરમિયાન વિરોધિ હકીકતો
પ્રાપ્ત થાય ત્યારે
સંશોધનના જ્ઞાન દ્વારા
પરિણામોનું મૂલ્યાંકન

મૂલ્યાંકન સમયે ધ્યાનમાં
રાખવાના મુદ્દા -

- પારિભાષિક ભાષાનો અર્થ
- રજુ કરેલા પરિણામો સાથે
સંબંધ છે કે નહિ
- પૂર્વગ્રહ રહિત
- બંને અભ્યાસ દરમિયાન ની
પરિસ્થિતિ એકસરખી કે જુદી-
જુદી

પ્રશ્ન – ૩ સંશોધન પ્રક્રિયાના મુખ્ય સોપાનો

સંશોધન પ્રક્રિયા

- સંશોધનનું ક્ષેત્ર સ્પષ્ટ
- પરીવર્ત્યોનો ખ્યાલ

(૧)

સમસ્યાના ઘડતરના સ્વરૂપમાં હેતુકથન

(૨)

સંશોધનના અભ્યાસની યોજના

- માહિતી એકત્રીકરણ, આંકડાશાસ્ત્રીયપૃથક્કરણ, નિદર્શ, પરીવર્ત્યો, પરિણામોનું અર્થઘટન,
- સેલ્ટીઝ, રાઈટ્સમેન અને ફૂક – હેતુ અનુસાર અભ્યાસ યોજના

- નિરિક્ષણ, પ્રયોગ, પ્રશ્નાવલી, મુલાકાત, મનોવૈજ્ઞાનિક કસોટીઓ વગેરે...
- **Ex.** કાર્યકારણ સંબંધ = પ્રયોગ પદ્ધતિ, અભિપ્રાય જાણવા = પ્રશ્નાવલી, મુલાકા, બાળવર્તન = નિરિક્ષણ

(૩)

માહિતી એકત્રિત કરવાની પદ્ધતિઓ

- માહિતીનું વર્ગીકરણ →
આંકડાશાસ્ત્રીય પૃથક્કરણ
→ પરિણામોને કોષ્ટકો
આલેખો દ્વારા રજૂઆત →
સિધ્ધાંત કલ્પનાના
સંદર્ભમાં શાબ્દિક રજૂઆત

(૪) પરિણામોની રજૂઆત

(૫) નિષ્કર્ષો

- હેતુ અને પૂર્વે રચેલ
સિધ્ધાંત કલ્પનાનો સ્વીકાર
કે અસ્વીકાર
- પરિણામની અર્થઘટનની
ટૂંકમાં ચર્ચા